

Demokrat Parti Dönemi'nde Celal Bayar'ın Cumhurbaşkanlığı Seçimleri

Murat Akgümüş^{1,2}

ÖZET

Türkiye Cumhuriyeti, Türk devletlerinin köklü tarihi ve birikimi üzerine kurulmuştur. Mustafa K. Atatürk, 29 Ekim 1923'te Türkiye'nin yönetim biçiminin cumhuriyet olduğunu ilan etmiştir. 1923-1960 yılları arasında cumhurbaşkanı 1924 Anayasasına göre Meclis tarafından seçilmiştir. 1924 Anayasasına göre seçilen Mustafa K. Atatürk 1923-1938, İsmet İnönü 1938-1950, Celal Bayar ise 1950-1960 yılları arasında cumhurbaşkanı olarak görev yapmıştır. Celal Bayar, Atatürk döneminde milli ekonominin kurulması için çaba harcamıştır. Uzun yıllar CHP milletvekili olan Bayar, 1946 yılında CHP'den ayrılan arkadaşlarıyla birlikte Demokrat Parti'yi kurmuştur. 1950 seçimlerinde Demokrat Parti'nin iktidara gelmesinin ardından Meclis tarafından Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Celal Bayar'ın Cumhurbaşkanlığı seçim sürecini kapsamlı bir şekilde ortaya koymak amacıyla hazırlanan araştırma makalesinde 1950, 1954 ve 1957 yıllarındaki cumhurbaşkanlığı seçimleri incelenmiştir. Araştırma kapsamında kullanılan Türkiye Büyük Millet Meclisi tutanakları, Resmi gazete ve ulusal basın ayrıntılı olarak incelenip değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: 1924 Anayasası, Meclis, Cumhurbaşkanı.

Celal Bayar's Presidential Elections During the Democrat Party Period

ABSTRACT

The Republic of Turkey was founded on the deep-rooted history and accumulation of the Turkish states that existed in the past. Mustafa K. Atatürk has declared that Turkey's form of government was a republic on October 29, 1923. Between 1923 and 1960, the President was elected by the Parliament according to the 1924 Constitution. Elected according to the 1924 Constitution, Mustafa K. Atatürk between 1923 and 1938, İsmet İnönü between 1938 and 1950, and Celal Bayar served as president between 1950 and 1960. Celal Bayar has been efforts to establish the national economy during the Atatürk period. Bayar, a CHP deputy for many years, founded the Democrat Party with his friends who left the CHP in 1946. After the Democratic Party came to power in the 1950 elections, he was elected President by the Parliament. In the research article prepared to reveal Celal Bayar' Presidential election process in a comprehensive manner, the Presidential elections of 1950, 1954 and 1957 years has examined. The Grand National Assembly of Turkey minutes, the Official Gazette and the national press used Within the scope of the research were examined and evaluated in detail.

Keywords: 1924 Constitution, Council, President.

¹ İletişim Yazarı: murat.akgumus@adalet.gov.tr

² Dr. T.C. Adalet Bakanlığı / Kayseri, Tarih Bölümü, ORCID: 0000-0002-8516-9416.

(Makale Gönderim Tarihi: 09.07.2024 / Yayın Tarihi:29.12.2024)

Doi Number: [10.18026/cbayarsos.1512956](https://doi.org/10.18026/cbayarsos.1512956)

Makale Türü: Araştırma Makalesi

1. GİRİŞ

Celal Bayar, 16 Mayıs 1883 tarihinde Bursa'nın Gemlik İlçesi Umur Bey Köyü'nde doğmuştur. Kendisiyle beraber iki kız kardeşi bulunmaktaydı. Çocukluğu köyde ekonomik sıkıntıyla geçmiştir. İlköğrenimini ve orta öğrenimini Bursa'nın Umur Bey Köyü'nde tamamladıktan sonra İpek Meslek Yüksek Okulu'nda ve Fransız Kolejinde öğrenim görmüştür. Eğitim hayatını tamamladıktan sonra Ziraat Bankası'nda çalışmaya başlamıştır. İş hayatına atıldıktan sonra hukuk ve bankacılık alanında çalışmıştır (Arslan, 2013, s. 538-539). Küçük yaşlarda siyasete ilgi duymaya başlamıştır (Demir, 2009, s. 54). Jön Türklerin Avrupa'daki siyasi faaliyetlerinden etkilenerek 1907 yılında İttihat ve Terakki Cemiyeti Küme örgütüne katılmıştır. Cemiyetin İzmir Şubesi Genel Sekteri olarak görev almıştır (Arslan, 2013, s. 538-539). Batı Anadolu'da Talat Paşa tarafından özel olarak görevlendirildiği için İttihat Terakki Cemiyeti'nin önde gelen isimlerinden biri haline gelmiştir (Demir, 2009, s. 54).

İzmir'in Yunanlılar tarafından işgaline engel olmak için İzmir Müdafaa-i Hukuk Osmaniye Cemiyeti'nin kurulmasına öncülük etmiştir (Orhan, 2019, s. 24). İzmir Müdafaa-i Hukuk Osmaniye Cemiyeti yönetiminde yer alarak, halkı düşmana karşı örgütlemiştir. İzmir ve çevresindeki direniş ve örgütleme çalışmaları Yunanlıları tedirgin etmiştir. Hakkında tutuklama kararı verilmesi üzerine İzmir'den ayrılmak zorunda kalmıştır. İzmir'den ayrıldıktan sonra önce Ödemiş'e ardından Aydın'a geçerek vatanın bağımsızlığı için çalışmıştır. Tanınmamak için hoca kıyafeti giymek ve adını değiştirmek zorunda kalmıştır. Batı Anadolu'daki çalışmalarını Galip Hoca takma adıyla halkın arasına karışarak sürdürmüştür (Demir, 2009, s. 57-59). Batı Anadolu'da Yunanlılara karşı silahlı mücadelenin başlaması üzerine Köşk Cephesi ve Akhisar Cephesinde yer almıştır. Akhisar Cephesinde bulunduğu sırada Milli Alay Komutanı olarak görev yapmıştır. Milli Alay Komutanı olarak Türk kuvvetlerin moral motivasyonunun ve birlikliğinin artırılmasını, cepheye asker ikmal yapılmasını, yöre halkının düşmana karşı örgütlenmesini sağlamıştır. Batı Cephesinde düzenli ordunun Yunanlılara karşı başarılı olması için her türlü gayret ve çabayı göstermiştir. Millî Mücadele yıllarında Akhisar ve çevresinde yaptığı çalışmalarla halkın sevgisini ve takdirini kazanmıştır (Orhan, 2019, s. 24-31).

Batı Anadolu'da sevilen ve saygı duyulan biri haline gelmesi üzerine Akhisar halkının ve ileri gelenlerinin talebine uyarak milletvekili olmayı kabul etmiştir. Son Osmanlı Mebussan Meclisi'nde Saruhan (Manisa) Milletvekili olarak yer almıştır. Son Osmanlı Mebussan Meclisi'nde "Misakı Milli" kararının alınmasına destek vermiştir. Son Osmanlı Mebussan Meclisi'nin dağıtılması üzerine hayatının tehlike girdiğini gören Bayar, Kara Vasıf ve Rauf Orbay aracılığıyla Mustafa Kemal Paşa ile iletişime geçmiştir. Kısa bir süre içerisinde İstanbul'dan ayrılarak Bursa'ya gelmiş. Bursa'da bulunduğu esnada Aznavur İsyanı ile alakadar olmuştur (Şenşekerci, 1999, s. 54-64). Mustafa K. Paşa'nın talebi üzerine Bilecik ve Eskişehir üzerinden Ankara'ya gelmiştir. Ankara'da Birinci Meclis'te Bursa Milletvekili, 1921 Bakanlar Kurulunda İktisat Vekili, 1923'te İzmir Milletvekili, Cumhuriyetin ilanında sonra İmar ve İskân Vekili olarak görev yapmıştır. 1924 yılında İktisat Vekilliği'nden ayrılarak İş Bankası'nın kuruluşunda yer almıştır. 1932 yılına kadar

İş Bankası'nda Umum Müdürü olarak görev yapmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında milli ekonomi politikasının uygulayıcısı ve Türkiye'nin ekonomi politikalarının belirleyicisi olmuştur (Buçukcu, 2020, s. 83-86).

Bayar, İktisat Vekilli iken Türkiye'nin kalkınma hızı %9'u aşmış, sanayileşme ve büyüme oranı %10'a ulaşmıştır (Çavdar, 1992, s. 216-218). İsmet İnönü, Mustafa K. Atatürk ile bazı konularda fikir ayrılığına düşmesi üzerine 1937 yılında başbakanlıktan ayrılmıştır. Bunun üzerine Mustafa K. Atatürk 25 Ekim 1937'de İktisat Vekili C. Bayar'ı Başvekil olarak tayin etmiştir. Ancak Atatürk'ün vefatından bir yıl sonra kendi isteğiyle 24 Ocak 1939'da Başbakanlık görevinden ayrılmıştır. Uzun yıllar Cumhuriyet Halk Partisi'nde siyaset yapan Bayar, Refik Koraltan, Emin Sazak, Fuat Köprülü ve Adnan Menderes ile 14 Mayıs 1945'te "*Çiftçi Topraklandırma Kanununa*" karşı çıkmıştır (Orhan, 2019, s. 44-55, 58, 63-68). Cumhuriyet Halk Partisi'nde anti demokratik uygulamaların ortadan kaldırılması ve hükümetin gerçek anlamda Melis tarafından denetlenmesi için Koraltan, Menderes, Köprülü'yle "*Dörtlü Takriri*" vermiştir. Cumhuriyet Halk Partisi, parti içi muhalefet yaptığı gerekçesiyle Bayar, Menderes, Koraltan ve Köprülü ile yollarını ayırmıştır (Yücel, 2012, s. 27-28). Bayar, Cumhuriyet Halk Partisi'nden ayrılan Menderes, Koraltan ve Köprülü ile birlikte 7 Ocak 1946'da Demokrat Parti'yi kurmuştur. Cumhuriyet Halk Partisi'ne karşında muhalefet lideri olarak siyasetin içerisinde yer almaya devam etmiştir. 1907'den beri aktif siyasetin içerisinde yer alan Bayar, 14 Mayıs 1950 seçimlerinde Demokrat Parti'yi iktidara taşımıştır. Demokrat Parti döneminde cumhurbaşkanı seçilmesi üzerine 1950-1960 yılları arasında 3. cumhurbaşkanı olarak görev yapmıştır (Orhan, 2019, s. 44-55, 58, 63-68).

Türkiye, 1923 yılında Cumhuriyet ilan edilmesi üzerine halk egemenliğine dayanan bir yönetim şeklini benimsemiştir. Bu rejim sayesinde yöneticiler seçimle iktidara gelmeye başlamıştır. Genel seçilmişlerin ardından en çok oyu alan siyasi parti hükümeti kurarak ülkeyi yönetilmiştir. Cumhuriyetin ilanından sonra ortaya çıkan Cumhurbaşkanlığı makamına Meclis tarafından cumhurbaşkanı seçilmeye başlamıştır. Günümüze kadar Meclis tarafından; Mustafa K. Atatürk, İsmet İnönü, Celal Bayar, Cemal Gürsel, Cevdet Sunay, Fahri Korutürk, Kenan Evren, Turgut Özal, Süleyman Demirel, Ahmet Necdet Sezer ve Abdullah Gül'ün cumhurbaşkanı seçilmiştir (Kalkan, 2023, s. 466).

Literatür taraması yapıldığında önemli bir devlet adamı olan C. Bayar hakkında birçok akademik çalışma yapıldığı görülmüştür. Bu çalışmalarda doğrudan ve dolaylı olarak Bayar'ın hayatından, kişiliğinden, siyasi yönünden, devlet adamlığından, vatanseverliğinden söz edildiği görülmüştür. Yalnız Asya Kalkan'ın "*Partili Cumhurbaşkanlığına Bir Örnek: Celal Bayar*" adlı makalesinde Bayar'ın cumhurbaşkanlığı döneminden bahsettiği görülmüştür. A. Kalkan, makalesinde çok kısa olsa da Bayar'ın cumhurbaşkanlığı seçimine değinmiştir. Bu nedenle Bayar'ın cumhurbaşkanlığı seçimini değerlendirme ihtiyacı doğmuştur. 3. Cumhurbaşkanı seçilen Bayar'ın cumhurbaşkanlığı seçimini kapsamlı bir şekilde değerlendirmek amacıyla bu makale hazırlanmıştır. Bu çalışmanın önemi arşiv belgeleri ve basın üzerinden Bayar'ın cumhurbaşkanlığı seçimini benzerlikleriyle ve farklılıklarıyla ortaya koymaktır. Araştırma

kapsamında Meclis arşivi, gazete, kitap, makale, tez gibi eserlerden üzerinden Bayar'ın cumhurbaşkanlığı seçimi incelenip değerlendirilmiştir. Cumhurbaşkanlığı seçimi Meclis tarafından gerçekleştirildiği için TBMM arşivi cumhurbaşkanı seçim sürecine ayrıntılı bir şekilde yer verdiği görülmektedir. Kimin cumhurbaşkanı olacağını merak uyandıran bir konu olduğu için dönemin gazeteleri cumhurbaşkanı seçim sürecinden bahsettiği görülmüştür. Bundan dolayı cumhurbaşkanı seçimiyle ilgili gazetelerde çok sayıda haberin yer aldığı belirlenmiştir. Makale, tez, kitap gibi araştırma eserlerin de doğrudan ve dolaylı olarak Bayar'ın cumhurbaşkanlığı dönemine değindiği tespit edilmiştir.

2. TÜRKİYE CUMHURİYET ANAYASASINA GÖRE CUMHURBAŞKANLIĞI SEÇİMİ

Anayasaya ilave edilen 29 Ekim 1923 tarihli 364 sayılı “Teşkilât-ı Esasiye Kanununun Bazı Mevâddının Tavzihin Tadiline Dair Kanun” ile Türkiye'nin yönetim şeklinin cumhuriyet olduğu belirtilmiştir. “Teşkilât-ı Esasiye Kanununun Bazı Mevâddının Tavzihin Tadiline Dair Kanun'un 10. Maddesi uyarınca, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanının, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu tarafından Meclis üyeleri arasından seçileceği ifade edilmiştir. Mevcut cumhurbaşkanının Meclis üyeleri arasından yeni cumhurbaşkanı seçilinceye kadar görevine devam edeceği belirtilmiştir (TBMM Zabıt Cerideleri, 1336, s. 15). 1924 Anayasasında: Cumhurbaşkanının ülke dışına seyahati, hastalık, çekilme ya da ölüm gibi sebepleri ortaya çıkarsa cumhurbaşkanlığı makamına Meclis başkanın vekâlet edeceği ifade edilmekteydi. Cumhurbaşkanlığı makamının boş kalmaması için cumhurbaşkanı seçimin vakit kaybetmeden yapılacağı belirtilmekteydi (TC Anayasa Mahkemesi, 2024, 1924 Anayasası, s. 4-5). Meclis üyesi Mustafa Kemal, 29.10.1923 tarih ve 364 sayılı kanunla Meclis tarafından ilk cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir. Mustafa K. Atatürk'ten sonra İsmet İnönü ve Celal Bayar da 1924 Anayasasının 31. Maddesine göre, Meclis tarafından cumhurbaşkanı seçilmiştir (TBMM Zabıt Cerideleri 1924, Ahkâmı Esasiye Kanun No: 491). Mustafa K Atatürk, 1923-1928 yılları arasında her dört yılda bir yapılan seçime tek aday olarak cumhurbaşkanı seçilmiştir (Lüleci, 2023, s. 175, 177). Mustafa K Atatürk, 10 Kasım 1938'e kadar cumhurbaşkanlığı görevini yürütmüştür (Turan, 2020, s, 31). Cumhurbaşkanlığı Seçim Kanunu'nda 19.01.2012 tarihinde yapılan değişikle cumhurbaşkanının beş yıl süreyle halk tarafından seçileceği belirtilmiştir. Cumhurbaşkanlığı Seçim Kanunu'nda: 40 yaşını doldurmuş, yükseköğretim mezunu, TBMM üyesi veya milletvekili seçilme yeterliliğine sahip Türk vatandaşlarının cumhurbaşkanı adayı olabileceği ifade edilmiştir. Söz konusu değişiklikten önce cumhurbaşkanı seçilen birisinin bir daha cumhurbaşkanı seçilmeyeceği belirtilmekte iken, Cumhurbaşkanlığı Seçim Kanunu'nda yapılan değişiklikle aynı kişinin en az iki defa cumhurbaşkanı olarak seçilebilecektir (Resmî Gazete, Sayı: 28185, 26 Aralık 2012).

3. DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE CELAL BAYAR'IN İLK CUMHURBAŞKANLIĞI SEÇİMİ

1950 genel seçimlerine 8.905.743 seçmenden 7.953.055'i iştirak etmiştir. Seçime katılım oranı %89,3 olarak gerçekleşmiştir. Seçim sonuçlarından 1950 genel seçimlerine

vatandaşların yoğun bir ilgi gösterdiği görülmüştür. 1950 genel seçimlerine katılım oranının yüksek çıkması, halkın değişimden yana olduğunu göstermiştir (Aydın, 2010, s. 97). Demokrat Parti, 1950 genel seçimlerinde %53,59 oy alarak tek başına iktidara gelmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi %39,98 oy alarak ana muhalefet partisi olmuştur. 1950 genel seçimlerinde Demokrat Parti 408 milletvekili, Cumhuriyet Halk Partisi 69 milletvekili, Millet Partisi 1 milletvekili, bağımsızlar ise 9 milletvekili kazanmıştır. Meclis çoğunluğunu elde eden Demokrat Parti, hükümeti kurma ve cumhurbaşkanını seçme hakkını elde etmiştir (Özden, Temel vd. 2023, s. 1026). 1950 genel seçimleri Cumhuriyet Halk Partisi'nin 27 yıllık iktidarını son verdiği için "Beyaz İhtilal" olarak adlandırılmıştır (Arcayürek, 2014, s. 122-123). Kemal Karpat, 1950 genel seçimlerinde sonra Demokrat Parti'nin iktidarı devralması üzerine kaleme aldığı eserinde şu ifadelerle yer vermiştir:

"İktidarın bırakılması konusunda kısa süreli bir duraklama evresinden sonra Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Celal Bayar'ı Çankaya Köşküne davet ederek, seçimden galip gelen partiye idarenin bırakılmasıyla ilgi şartları istişare etmiştir. İsmet İnönü ve Celal Bayar, soğukkanlı bir şekilde hareket ederek, gerilimi azaltmıştır. Ülkenin idaresi seçimden galip gelen partiye devredilmiştir" (Karpat, 2017, s. 328).

1950 genel seçimlerinden sonra cumhurbaşkanının kim olacağı sorusu gündeme gelmiştir. DP lideri 1950 genel seçimlerinden önce partisiz cumhurbaşkanlığını savunmuş ve seçim kampanyasını buna göre yürütmüştür. Bundan dolayı 1950 genel seçimlerinden sonra cumhurbaşkanının kim olacağı belirlenmemiştir. Demokrat Partililer cumhurbaşkanının kim olacağı mevzusunda görüş ayrılığına içerine düşmüştür (Özdemir, 2007, s. 130). Bu nedenle Cumhurbaşkanı adayını belirleme sürecinde DP Meclis Gurubu ikiye bölünmüştür. Bazı Demokratlar liderlerinin partinin başında kalmasını öne sürerken bazı partililer de devlet başkanı olması gerektiğini ileri sürmüştür (Tuncer, 2013, s. 49). Bu konuyla alakalı Sıtkı Yırcalı, partili arkadaşlarıyla yaptığı görüşmelerde, cumhurbaşkanlığına parti liderinin, Meclis başkanlığına Refik Koraltan'ın, başbakanlığa ise Adnan Menderes'in getirilmesinin düşünüldüğünü belirtmiştir (Yırcalı, 1982, s. 229-230). 20 Mayıs 1950 tarihinde toplanan DP Meclis Gurubu, parti liderini cumhurbaşkanı adayı gösterilip, gösterilmemesini görüşmüştür. DP Meclis Gurubu, parti liderinin cumhurbaşkanı aday gösterilip, gösterilmemesini oylamaya sunmuştur. DP Gurubundan 345 Milletvekili Bayar'ın cumhurbaşkanı olmasından yana, 31 milletvekili de parti liderliğinde kalmasından yana oy kullanmıştır. Demokratlar, liderlerini cumhurbaşkanı olmasını istemiştir (Burçak, 1998, s. 50). Şayet cumhurbaşkanlığına DP lideri yerine başka bir kişi aday gösterilmiş olsaydı, kuvvetler ayrılığı ilkesine uygun parlamenter rejim uygulanacaktı. DP liderinin cumhurbaşkanı adayı olmasıyla, İsmet İnönü'nün misyonunu devam ettirdiği görülmüştür. Bu nedenle DP dönemi sona erene kadar tek parti zihniyetinin devam ettiği anlaşılmıştır (Akin, 2009, s. 71-72). Bayar, Cumhurbaşkanı adayı gösterilince DP Lideri ve Başbakan olarak Adnan Menderes'i işaret etmiştir. Böylece İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanlığı döneminde parti liderinin ve cumhurbaşkanının aynı kişiden olması geleneğine son verilmiştir (Kubalı, 1971, s. 376).

Basın geçmişten günümüze önemli siyasi gelişmeleri yakından takip etmiştir. Bu doğrultuda gazetelerin 1950 genel seçimlerinden sonra DP'nin hükümet kurma çalışmalarını ve cumhurbaşkanlığı seçim sürecine yer verdiği grlmştir. Yeni İstanbul gazetesinin 17 Mayıs 1950 tarihli haberinde:

“Celal Bayar'a memleketin birçok yerinden teklif yapılmaktadır. Bayar'ın cumhurbaşkanlığını kabul etmesi teklif edilmektedir. Bazı siyasi çevreler de Bayar'ın DP'yi kurduğunu memlekete çok önemli hizmetlerde bulunmak için Demokrat Parti'nin başında kalmaya devam etmesi gerektiğini belirtmekteydi. Birtakım kimseler de Bayar'ın cumhurbaşkanı olması durumunda pasif görevde kalacağını belirterek, başbakan olması gerektiğini savunmaktaydı. Hatta Bayar'ın yerine bağımsız Milletvekili Halil zyrek'in cumhurbaşkanlığına aday gösterilmesi gerektiği ileri sürenler bile vardı” (Yeni İstanbul, 17 Mayıs 1950, s. 1). Yeni İstanbul gazetesinin DP lideri üzerinde ne sürülen farklı görüşleri dile getirmiştir.

19 Mayıs 1950 tarihli Yeni Sabah gazetesinin, cumhurbaşkanı adayı ile ilgili yer verdiği haberinde:

“İki gündür devam eden D.P. Genel İdare Kurulu, Celal Bayar'ın cumhurbaşkanlığına getirilmesine karar vermiştir. Celal Bayar, cumhurbaşkanlığına getirilince, partisinden istifa edecektir. Esasen Bayar, Demokrat Parti'nin teşkilatı, çalışmaları ve görevlileri belirlediğinden dolayı kendisinin genel başkanlıkta kalmasına lüzum kalmamıştır. Bununla beraber Celal Bayar, cumhurbaşkanı olduğu zaman Türk milletinin sevgisine ve hürmetine mazhar olacağı, Celal Bayar'ın cumhurbaşkanı olarak devletin milli menfaatlerini en iyi şekilde temsil edeceği ileri srlmştir. Diğer taraftan Demokrat Parti Genel Başkanı ve başbakanın ya Adnan Menderes ya da Fuat Köprülü olacağını iddia edilmekteydi” (Yeni Sabah, 19 Mayıs 1950, s. 5). Yeni Sabah gazetesi DP liderinin cumhurbaşkanı adayı olmasının gerekli ve yararlı olacağı belirtilerek, gerekçeleriyle beraber Bayar'ın cumhurbaşkanı adaylığını savunmuştur.

20 Mayıs 1950 tarihli Zafer gazetesinin DP liderinin cumhurbaşkanı adaylıyla ilgili yapmış olduğu haberinde:

“Demokrat Parti Meclis Gurubu, bugün toplanarak cumhurbaşkanı adayı, meclis başkanını ve başkanlık divanı namzetlerini belirleyecektir. Celal Bayar'ın cumhurbaşkanı adayı gösterilmesi kuvvetleniyor” (Zafer, 20 Mayıs 1950, s. 1). Zafer gazetesinin cumhurbaşkanıyla beraber başbakan ve Meclis başkanında belirlenmekte olduğu dile getirmiştir.

21 Mayıs 1950 tarihli Akşam gazetesinin 1950 genel seçimlerinden ortaya çıkan siyasi duruma değinmiştir. Gazetenin bu konuyla alakalı yapmış olduğu haberinde:

“Demokrat Parti, 14 Mayıs seçimlerinden zaferle ayrılması üzerine ilgili partinin genel idare kurulu toplamış ardından partinin Meclis gurubunu toplayarak, Meclis başkanının, cumhurbaşkanının, başbakanının, meclis başkan yardımcılarının, parti başkanlık divanı üyelerinin kimler olacağına karar vermiştir. Demokrat Parti Genel Başkanın, Fuat

Köprülü, Adnan Menderes ya da Lütfi Karaosmanoğlu olacağı ileri sürülmekteydi. Meclis başkanlığına Refik Koraltan'ın aday gösterileceği belirtiliyordu. DP Meclis Gurubu, ilkin Celal Bayar'ın parti başkanlığına kılması istiyordu. Ancak DP Gurubu daha sonra Celal Bayar'ı cumhurbaşkanı adayı göstermeye karar vermiştir” diye bahsetmiştir (Akşam, 21 Mayıs 1950, s. 1).

22 Mayıs 1950 tarihli Zafer gazetesinin cumhurbaşkanı seçimine yer verdiği haberinde:

“9. Dönem Demokrat Parti milletvekilleri Refik Koraltan başkanlığında, Etnografya Müzesine giderek Atatürk'ün kabrini ziyaret etmiştir. Meclis, 22 Mayıs 1950 Pazartesi günü açılıyor, Cumhurbaşkanlığı seçimi Meclisin ilk gününde yapılacaktır. DP'nin cumhurbaşkanı adayı Celal Bayar'ın Meclis Umumi Heyetince cumhurbaşkanı seçilmesi muhtemel görünmektedir” diye söz etmiştir (Zafer, 22 Mayıs 1950, s. 1).

Yeni Sabah gazetesinin 23 Mayıs 1950 tarihli haberinde DP'nin hükümet kurma çalışmalarına, Meclis başkanlığı seçimine ve cumhurbaşkanı seçimine değindiği görülmektedir. Gazete haberinde:

“Meclis, en yaşlı üye Hüseyin Cahit Yalçın başkanlığında 22 Mayıs 1950'de saat: 13:00'da toplanmıştır. Meclis'in toplanması üzerine milletvekilleri birer birer ant içmiştir. Daha sonra milletvekilleri Meclis başkanlığı için oylarını kullanmış, Refik Koraltan'ı 375 oyla Meclis başkanı seçmiştir. Bundan sonra mebuslar, üç başkan vekilliği, üç idareci ve altı kâtiplik için seçim yapmıştır. Meclis başkan vekilliklerine, Sıtkı Yırcalı, Hulusi Köymen ve Fuat Hulusi Demirel seçilmiştir. Cumhurbaşkanlığı seçimine 453 milletvekili katılmıştır. Oyların tasnif edilmesi neticesinde 387 oy alan İstanbul Milletvekili Celal Bayar Türkiye'nin 3. Cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir. Meclise gelen Celal Bayar, Demokrat Partililer ve CHP'liler tarafından alkışlanmıştır. Celal Bayar, cumhurbaşkanı sıfatıyla ant içtikten sonra Şemsettin Günaltay hükümetinin istifası okunmuştur. Meclis saat: 20:25'te tekrar toplanmış ve cumhurbaşkanlığı tezkeresi okunmuştur. Şemsettin Günaltay hükümetinin sona erdiği, İstanbul Milletvekili Adnan Menderes'in Bakanlar Kurulu kurmak üzere görevlendirildiği bildirilmiştir. Başbakan Adnan Menderes kabinesi Mecliste okunarak ilan edilmiştir. DP Hükümetinde görev alan isimlerin; Başbakanın Adnan Menderes, Adalet Bakanının Halil Özyörük, Milli Savunma Bakanının Refik Şevket İnce, İçişleri Bakanının Rükneddin Nasuhioğlu, Dışişleri Bakanının Fuat Köprülü, Maliye Bakanının Halil Ayhan, Milli Eğitim Bakanının Avni Başman, Bayındırlık Bakanının Fahri Belen, Ekonomi ve Ticaret Bakanının Zühtü Velibeşe olduğu belirtilmiştir. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanının Dr. Nihat R. Belger, Gümrük ve Tekel Bakanının Nuri Özsan, Tarım Bakanı Nihat İğriboz, Ulaştırma Bakanının Teyfik İleri, Çalışma Bakanının Hasan Polatkan, İşletmeler Bakanının Prof. Dr. Muhlis Ete olduğu açıklanmıştır” (Yeni Sabah, 23 Mayıs 1950, s. 1).

Mayıs 1950 tarihli Meclis tutanaklarını incelediğinde cumhurbaşkanı seçimine ilişkin detaylı bir bilginin yer aldığı görülmektedir. TBMM tutanak dergisinde:

“Meclis en yaşlı üye sıfatıyla Kars Milletvekili Hüseyin Cahit Yalçın tarafından açılmıştır. Geçici Meclis başkanı açılış konuşması tamamladıktan sonra milletvekilleri sırayla ant içmiştir. Milletvekilleri ant içtikten sonra Meclis başkanlığı seçimine geçilmiştir. Meclis başkanlığı seçimine 387 milletvekili katılmıştır. İçel Milletvekili Refik Koraltan, 385 oy alarak Meclis başkanı seçilmiştir. Daha sonra meclis Başkanlık Divanı (Başkanvekillikleri, kâtipler, idari üyeleri) için seçim yapılmıştır. TBMM başkanvekilliği için yapılan seçime 377 milletvekili katılmıştır. 376 oy alan Balıkesir Milletvekili Sıtkı Yırcalı, 376 oy alan Bursa Milletvekili Hulusi Köymen, 375 oy alan İstanbul Milletvekili Fuat Hulusi Demirel Meclis Başkan Vekili seçilmiştir. TBMM Başkanlık Divanı Kâtipliği seçimine 379 mebus iştirak etmiştir. 377 oy alan Bursa Milletvekili Raif Aybar, 377 oy alan Eskişehir Milletvekili Hasan Polatkan, 377 oy alan Konya Milletvekili Ümrân Nafiz Yiğiter, 376 oy alan İstanbul Milletvekili Fûruzan Tekil, Meclis Divan Kâtibi seçilmiştir. 377 oy alan İstanbul Milletvekili Nazlı Tabar ve 376 oy alan Manisa Milletvekili Muzaffer Kurbanoğlu da Meclis Divan Kâtibi seçilmiştir. İçel Milletvekili Halil Atalay ve Kayseri Milletvekili Kâmil Gündeş 367 oy alarak, Kütahya Milletvekili İhsan Şerif Özgen 368 oy alarak Meclis İdare Kurulu üyesi seçilmiştir. Meclis başkanı kâtip, divan ve idare kurulu üyeleri belirlendikten sonra Cumhurbaşkanlığı seçimine geçilmiştir. Meclis başkanı cumhurbaşkanı seçim sonucunu şöyle açıklamıştır: Cumhurbaşkanlığı seçimi için 453 mebus oylamaya iştirak etmiştir. İstanbul Mebusu Celal Bayar için 387 mebus rey kullanmıştır. İsmet İnönü için 64 mebus rey kullanmıştır. Halil Özyürek için 1 mebus rey kullanmıştır. Buna göre 387 rey alan İstanbul Mebusu Celal Bayar, cumhurbaşkanı seçilmiştir. Seçim neticesini cumhurbaşkanına iletmek ve Anayasa doğrultusunda cumhurbaşkanının ant içmesi için Meclise çağırarak üzere birleşime ara veriyorum.” Verilen aranın ardından Meclis tekrar toplanmış, Millet Meclisi Başkanı: “Cumhurbaşkanı yemin etmek için gelecektir. Cumhurbaşkanlığı Bayar, Meclisten içeri girdiğinde milletvekilleri ayağa kalkarak, alkışlamaya ve tezahüratta bulunmaya başlamıştır. Bayar, Meclis kürsüsünde yemin ettikten sonra milletvekilleri ayağa kalkarak, alkışlamaya ve tezahüratta bulunmaya başlamıştır” (TBMM Tutanak Dergisi, 1950, s. 2, 5, 7-8).

1950 yılı gazete haberleri incelendiğinde 1950 genel seçimlerinden sonra DP Meclis Gurubunun parti liderinin cumhurbaşkanı adaylığı üzerinde uzlaşma sağlayamadığı görülmektedir. Halkın sevgini kazanmış, saygı duyulan birinin cumhurbaşkanı olması gerektiği ve parti liderinin başbakanlıkta kalması gerektiği ileri sürülmüştür. Ancak DP Meclis Gurubu parti liderinin cumhurbaşkanı adayı gösterilip, gösterilmemesini oylamaya sunması üzerine çoğunluk Bayar’ın cumhurbaşkanı adayı gösterilmesini istemiştir. Bazı gazetelerin DP liderinin adaylığını destekler nitelikte yayın yaptığı görülmüştür.

Bir başka dikkat çekici nokta 1950 genel seçimlerinden sonra İsmet İnönü’nün, sağduyulu hareket ederek, halkın tercihine ve demokrasinin gereğine uygun hareket ederek iktidarı kendi rızasıyla Celal Bayar’a bırakması olmuştur. İsmet İnönü böyle bir şey istemeseydi hiçbir güç İnönü’yü böyle bir harekette bulunmaya zorlayamazdı. İnönü, iktidarı Demokrat Parti’ye bırakarak, parlamenter sistemin devamından yana olduğunu göstermiştir (Çakmak, 2016, s. 40). Demokrat Parti liderinin cumhurbaşkanı seçilmesiyle ilk defa sivil biri

Çankaya Köşkü'ne çıkmıştır. Bayar, deneyimli bir devlet adamı, Atatürk İlke ve İnkılaplarını benimsemiş birisi olduğu için cumhurbaşkanı adayı gösterilmiştir. 27 yıllık tek parti dönemin sona ermesi, Bayar'ın cumhurbaşkanı olması Türk siyasi tarihinde bir dönüm noktası olarak kabul edilmiştir (Kutay, 1982, s. 179). Üçüncü cumhurbaşkanının görevi nedeniyle kabineye başkanlık etmiş, ancak Meclis toplantılarına katılamamıştır ((Şenşekerci, 1999, s. 230).

4. DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE CELAL BAYAR'IN İKİNCİ CUMHURBAŞKANLIĞI SEÇİMİ

1954 genel seçimlerine 10.262.063 seçmenden 9.095.617'si katılmıştır. Seçime katılım oranı %88,63 olarak gerçekleşmiştir. DP oy oranını %58,42'ye çıkararak, 503 milletvekili elde etmiştir. CHP'nin oy oranı %39'dan, %35'e indiği için ancak 31 milletvekili çıkarabilmiştir. 1954 seçimlerine katılan Cumhuriyetçi Millet Partisi %5 oy alarak 5 milletvekili, bağımsızlar %0,62 oy alarak 2 milletvekili kazanmıştır (Aydın, 2010, s. 146). 1954 seçimlerinde Cumhurbaşkanı tamamen siyasetle içli dışlı olmuş, partisinin 4 yıllık icraatını halka anlatmıştır. 1924 Anayasası gereği Cumhurbaşkanı Meclis üyeleri arasından seçildiğinden cumhurbaşkanı İstanbul Milletvekiliği aday olmuştur (Kalkan, 2023, 476). Cumhurbaşkanı seçimlerini değerlendirmede önce 1954 genel seçimlerinde sonra ortaya çıkan siyasi durumu değerlendirmek gerekecektir. Cumhurbaşkanı Meclis tarafından seçildiği için Meclis çoğunluğunu elde eden partinin aday cumhurbaşkanı olmaktadır. Bu bakımdan 1954 genel seçimlerinden sonra DP, Meclis çoğunluğunu elde ettiği için DP'nin aday cumhurbaşkanı seçmiştir (Yücel, 2016, s. 68). Cumhurbaşkanlığı partiler ve kurumlar üstü bir makam olduğu için cumhurbaşkanının siyasi partilere karşı eşit mesafede ve tarafsız olması gerekiyordu. Bayar, cumhurbaşkanı olduğu halde DP ile siyasi bağımlı devam ettirmiştir. Nitekim Bayar, bir siyasi parti lideri gibi hareket ederek 1954 genel seçimlerinde DP'nin seçim çalışmalarına katılmıştır (Şahingiray, 1999, s. 77). DP, 1954 genel seçimlerinde radyoyu siyasi bir propaganda aracı olarak kullanmıştır. DP, 1954 seçimlerini kazanmak için iktidar olanaklarını kullanmıştır (Akın, 2009, s. 66).

1954 genel seçimleri 2 Mayıs 1954 Pazar günü yapılmıştır. 1954 genel seçimlerine, DP, CHP, CMP ve TKP katılmıştır. 1954 genel seçimlerinde; DP, %57,6, CHP %35,4, CMP %4,9 oy almıştır. 1954 genel seçiminde çoğunluk sistemi uygulandığı için en çok oy olan siyasi parti, diğerlerinden daha fazla milletvekili çıkarmıştır. 1954 genel seçim sonuçlarına göre DP 504, CHP 31, CMP 5, Bağımsızlar 1 milletvekili kazanmıştır. Bu seçimde uygulanan "Çoğunluk Sistemi" nedeniyle CHP, aldığı oy oranının altında milletvekili kazanmıştır (Yılmaz, 2010, s. 546-547).

Basın, 1954 genel seçimlerinden sonra milletvekili çoğunluğu elde eden DP'nin hükümet kurma çalışmalarına ve cumhurbaşkanı seçimine yer vermiştir. Hürriyet gazetesinin 4 Mayıs 1954 tarihli haberinde:

"Demokrat Parti, ezici çoğunlukla 1954 genel seçimlerini kazanmıştır. Demokrat Parti, 64 ilden; 55 ilin tüm milletvekillerini, Cumhuriyet Halk Partisi, 3 ilin milletvekillerini, Cumhuriyetçi Millet Partisi de 1 ilin milletvekillerini kazanmıştır. Bundan başka Demokrat

Parti, 3 ilde de karma listeden 6 milletvekili çıkarmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi, 31 milletvekiliyle ana muhalefet partisi olarak Meclis'te yer almıştır” denilerek 1954 seçim sonuçlarından bahsedilmiştir (Hürriyet, 4 Mayıs 1954, s. 1).

13 Mayıs 1954 tarihli Akşam gazetesinin DP'nin hükümet kurma çalışmaları ile cumhurbaşkanı seçiminden söz ettiği görülmektedir. Gazete haberinde:

“Dün D.P. Meclis Gurubunda konuşan Başbakan öncelikli gayelerinin hali hazırda devam eden çalışmaları neticelendirmek olduğunu ifade etti. Bu arada D.P. Meclis Gurubu Meclis Başkanı ve Riyaset Divanı adaylarını tespit etti. Ayrıca D.P. Meclis Gurubu hiç kimsenin cumhurbaşkanı adayı olarak gösterilmediğini, ancak tüm oyların ittifakla Celal Bayar'a verilmesini kararlaştırmıştır. Hükümette yer alacak bakanların durumu daha sonra netlik kazanacak, beş bakanın görevine devam edecek, 6 bakanın değişecek, 4 bakanın durumu ise henüz netlik kazanmamıştır” ifadeleri yer almıştır (Akşam, 13 Mayıs 1954, s. 1-2).

Cumhuriyet gazetesi de DP'nin hükümet kurma çalışmalarına ve cumhurbaşkanlığı seçimine yer vermiştir. Gazetesinin 15 Mayıs 1954 tarihli sayısında:

“10. Dönem Millet Meclisi, dün toplanarak çalışmalarına başladı. Aralarında uzlaşan Demokrat Partililer, Refik Koraltan'ı yeniden Meclis Başkanı seçmiştir. Meclis, başkan yardımcıları ve başkanlık divanı iyelerini henüz görüşülmemiştir. Celal Bayar, 486 oyla cumhurbaşkanı seçilirken, diğer partiler çekimser kalmıştır. Bu arada Andan Menderes, istifa ederek yeni kabineyi kurmak için çalışmalara başlamıştır” diye söz edilmiştir (Cumhuriyet, 15 Mayıs 1954, s. 1). Cumhurbaşkanı seçim için 10. Dönem Millet Meclisi, 14 Mayıs 1954'te saat: 15: 00'da toplanmıştır (TBMM Zabıt Ceridesi, 1954, C. 1, Devre: 10, Fevkalade İçtima, s. 2).

Mayıs 1954 tarihli Meclis tutanağında Cumhurbaşkanı seçilen Bayar'dan bahsedildiği görülmektedir. Meclis tutanağında:

“Celal Bayar'ın Cumhurbaşkanı seçilmesi üzerine Meclis Başkanı Refik Koraltan: Şimdi izninizle sonucu cumhurbaşkanına söylemek ve kendilerini yemin ettirmek için Meclis'e davet etmek üzere buradan ayrılıyorum. Bu nedenle Millet Meclis çalışmalarına 30 dakika ara veriyorum.” Bir saate yakın bir zaman geçtikten sonra: *“Cumhurbaşkanı, Meclis Başkanının davet üzerine Meclise gelmiş, birazdan kürsüye çıkıp yemin edecektir. Cumhurbaşkanı Celal Bayar, sağında ve solunda bulunan milletvekillerinin alkışları ve tezahüratı eşliğinde kürsüye gelerek yemin etmiştir”* denilmekteydi (TBMM, Zabıt Ceridesi, X. Dönem, C. 1, Toplantı: F, Birleşim: 1, 1954, s. 7-8).

Demokrat Parti'nin hükümet kurma çalışmalarına ve Cumhurbaşkanı C. Bayar'a yer veren Cumhuriyet gazetesinin, 16 Mayıs 1954 tarihli sayısında:

“Menderes hükümeti istifa ettiği için yeni hükümeti kurma çalışmaları başlamıştır. Siyasi çevrelerden edinilen bilgilere göre, Adalet Bakanı, Çalışma Bakanı ve Ulaştırma Bakanının değişeceği ileri sürülmektedir. Bu arada 10. Millet Meclisi tarafından Cumhurbaşkanı seçilen Celal Bayar, dün Anıtkabir'e giderek, Atatürk'ün manevi

huzurunda tanzimde bulunmuştur. Ardından Çankaya Köşkü'ne geçerek tebrikleri kabul etmiştir” diye söz edilmiştir (Cumhuriyet, 16 Mayıs 1954, s. 1).

18 Mayıs 1954 tarihli Cumhuriyet gazetesinde Demokrat Parti'nin hükümet kurma çalışmaları yer almıştır. Gazete haberinde:

“Yeni kabinede evvelce ileri sürülen iddiaların aksine geniş ölçüde değişiklik yapılmıştır. Yeni kabineye bir devlet vekilli daha ihdas olunduğu için kabinedeki devlet vekili sayısının üçe çıkmıştır. Yeni kabinede başbakan dâhil olmak üzere 24 kişiden oluşmaktaydı. Yeni kabine teşekkül ettikten sonra ilk toplantısını 17 Mayıs 1954 tarihinde gerçekleştirecektir” ifadeleri yer almıştır (Cumhuriyet, 18 Mayıs 1954, s. 1).

1954 yılı gazete haberleri incelendiğinde, 1954 genel seçimlerinden sonra DP Meclis Gurubunun ittifakla Bayar'ı cumhurbaşkanı adayı gösterdiği anlaşılmıştır. Bayar, 1950 yılında olduğu gibi 1954 yılında da Meclis tarafından cumhurbaşkanı seçilmiştir. 1954 genel seçimleri DP'nin zaferiyle, muhalefetin yenilgisiyle sonuçlanmıştır. Gazeteler hükümet kurma çalışmalarını ve cumhurbaşkanı seçimini olduğu gibi aktarmaya özen göstermiştir.

5. DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE CELAL BAYAR'IN SON CUMHURBAŞKANLIĞI SEÇİMİ

1957 yılı cumhurbaşkanı seçiminden bahsetmeden evvel 1957 genel seçimleri öncesi siyasi durumu değerlendirilmekte yarar var. 1954-1957 yılları DP'nin ikinci dönemi olarak bilinmektedir. 1954 genel seçimlerinden zaferle ayrılan DP 1954-1957 yıllarında uyguladığı sertlik yanlısı politika nedeniyle kitlelerin desteğini kaybetmeye başlamıştır. DP, 1954 genel seçiminde kendisine oy vermeyen Kırşehir'i ilçe yapmış ve Malatya'yı da ikiye ayırmıştır. Yüksek yargı mensupları ve öğretim üyelerinin emekliliğe sevk edilmesini sağlayan yasayı Meclis'ten geçirerek kendisine karşı muhalif olan yargı mensuplarını ve öğretim üyelerini bertaraf etmiştir. DP, Haziran 1956'da Meclis'e getirdiği “*Toplantı Gösteri ve Yürüyüşleri Kanunu ve Basın Kanunu*” ile siyasi partileri ve basını susturmaya çalışmıştır. 1957 genel seçiminden önce yapılan bir başka düzenleme ile muhalefetin seçim ittifakı yapması engellemiştir. DP Hükümetinin 1954-1957 yıllarında çıkarmış olduğu kanun ve yasalarla yargı mensupları, üniversite camiası, basın ve siyasi partiler üzerinde baskı kurmaya çalıştığı görülmüştür (Özden, Temel vd. 2023, s. 1164-1167). Bu nedenle bazı kaynaklar:

“DP İktidarının ikinci dönemini en sert ve tartışmalı dönem olarak nitelendirmiştir. DP iktidarının ikinci döneminde, 6-7 Eylül olayları, İspat Hakkı, DP'den ayrılanların Hürriyet Partisi kurması, 29 Kasım 1955'te gerçekleşen tartışmalı D.P. Meclis Gurup toplantısı gibi olaylar meydana gelmiştir.” Türkiye, 1957 genel seçimlerine böyle bir ortamda girmiştir (Yücel, 2016, s. 79).

DP, 1950 ve 1954 seçimleri bir zafer olarak kabul ederken, 1957 seçimlerini zafer olarak kabul etmemiştir. Bayar, cumhurbaşkanı olduğu halde 1957 genel seçimlerinde meydanlara inerek DP'ye oy istemiştir. Bu doğrultuda ilk seçim mitingini Afyon'da düzenlemiştir.

Cumhurbaşkanı Bayar'ın, Adnan Menderes'le beraber DP üzerinde bir ağırlığını olduğu görülmüştür. Nitekim Bayar, DP'nin karar alma süresinde, seçim stratejisinin belirlenmesinde rol oynamıştır (Kalkan, 2023, s. 477-479).

1957 genel seçimleri 5545 sayılı Milletvekili Seçim Kanununa göre yapılmıştır. 1957 seçimlerinde oy verme yaşı 20 olarak belirlenmiştir. 1957 genel seçimlerinde 40.000 nüfus 1 vekil çıkarmaktaydı. 1957 genel seçiminde, Tek Dereceli Çoğunluk sistemi uygulanmıştır. Tek Dereceli Çoğunluk sistemine göre, bir seçim mahallinde kullanılan oyların çoğunluğunu alan parti, o seçim mahallindeki mebusların tamamını kazanmış sayılıyordu. Uygulanan seçim sistemi nedeniyle 1957 genel seçimlerinde temsilde adaletin sağlanmadığı görülmektedir. 1957 genel seçimlerine girerken Türkiye nüfusu 25.250.000 olarak belirlenmiştir. Ancak Türkiye nüfusunun 12.078.623 seçmen oy kullanma yeterliliğine sahipti. 1957 genel seçimlerinde 12.078.623 seçmenden 9.250.949'u sandık başına gitmiştir. 1950 genel seçimlerine %89,3 seçmen, 1954 genel seçimlerine %88,6 seçmen, 1957 genel seçimlerine ise %76,6 seçmen iştirak etmiştir. 1957 genel seçimlerinde daha az seçmenin sandık başına gittiği görülmektedir. 1957 genel seçimlerine; DP, CHP, HP ve CMP katılmıştır. 1957 genel seçimlerinde; DP 4.497.811 oy alarak 424 milletvekili, CHP 3.825.267 oy alarak 178 milletvekili, CMP 604.087 oy alarak 4 milletvekili, HP 321.471 oy alarak 4 milletvekili kazanmıştır (Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 2004, s. 4). 1957 genel seçim sonuçlarına G. Antep, K. Maraş, Mersin, Kayseri, Samsun gibi vilayetlerde itiraz edilmesi üzerine iktidar mensupları ile muhalefet mensupları arasında birtakım olaylar meydana gelmiştir. Bunun üzerine hükümet olayları yatıştırmak için asker ve polis görevlendirmiştir (Karpaz, 2004, s. 96-97).

Basın, 1957 genel seçim sonuçlarına, DP'nin hükümet kurma çalışmalarına ve cumhurbaşkanı seçim sürecine yer vermiştir. 1957 genel seçim sonuçlarına yer veren Hürriyet gazetesi 28 Ekim 1954 tarihli sayısında: *“Birçok yerde seçimler çekişmeli geçti, sandıklar açıldıkça sonuçlar farklı çıkmaya başladı. İnönü mağlubiyeti kabul etmiyor, radyodan İstanbul için açıklanan sonuçlara itiraz etmeye hazırlanıyor”* diye bahsetmiştir (Hürriyet, 28 Ekim 1957, s. 1).

DP'nin hükümet kurma çalışmalarına ve cumhurbaşkanı seçim sürecine değinen 1 Kasım 1957 tarihli Cumhuriyet gazetesinin haberinde: *“Büyük millet Meclisinin 1 Kasım 1957 itibarıyla en yaşlı üye Ali Fuat Cebesoy tarafından açılacak, milletvekili yoklaması yapılacak, milletvekilleri ant içecek, Millet Meclisi Başkanlığı, Meclis Riyaset Divanı ve cumhurbaşkanı seçimleri yapılacaktır. D.P. Meclis Gurubu Meclis başkanlığına Refik Koraltan'ı Cumhurbaşkanlığına da Celal Bayar'ı aday göstermektedir”* diye söz etmiştir (Cumhuriyet, 1 Kasım 1957, s. 1).

Meclis başkanı ve cumhurbaşkanı seçimine yer veren 2 Kasım 1957 tarihli Cumhuriyet gazetesinin bir başka haberinde: *“Yeni Millet Meclisi, Ali Fuat Cebesoy başkanlığında açıldı. Milletvekilleri birer birer kürsüye gelerek ant içti. Daha sonra Meclis Başkanlık seçimine geçildi. Refik Koraltan, Demokrat Partili milletvekillerinin oylarıyla yeniden Meclis başkanı seçildi. Daha sonra Meclis Başkanlık Divanı üyeleri ve Meclis Başkan*

vekilleri için seçim yapıldı. Meclis başkanı ve başkanlık divanı üyeleri belirlendikten sonra cumhurbaşkanı seçimine geçilmiştir. Celal Bayar, 602 milletvekilinden, 413'ünün oyunu alarak yeniden cumhurbaşkanı seçilmiştir. Muhalefet milletvekilleri, cumhurbaşkanlığı seçimi yapıldığı esnada Meclisi terk etmiştir” diye bahsetmiştir (Cumhuriyet, 2 Kasım 1957, s. 1).

2 Kasım 1957 tarihli Akşam gazetesinin: “*Bayar Reiscumhur oldu*” başlığıyla yer verdiği haberinde, Bayar'ın Cumhurbaşkanı seçildiği belirtilmiştir. Aynı tarihli Akşam gazetesinin: “*Ankara Gergin*” manşetiyle yer verdiği bir başka haberinde: “*Meclis'in açıldığı gün, Meclis civarında tankların bulunduğu, ülkenin yaşadığı kargaşadan dolayı Meclis açılırken birtakım olayların meydana gelmemesi için tedbir alınmıştır*” diye söz edilmiştir (Akşam, 2 Kasım 1957, s. 1).

Kasım 1957 tarihli Meclis tutanaklarında, cumhurbaşkanı seçiminden bahsedildiği görülmüştür. Aşağıdaki Meclis tutanağında cumhurbaşkanı seçilen Bayar'ın teşekkür konuşması yer almaktadır.

“Çok değerli milletvekilleri! Çok partili siyasi hayatın gereği olarak yapılan bu seçimde milletimiz bir kez daha iradesini ortaya koymuştur. Türk milletinin tek ve gerçek temsilcisi olan sizleri ve Yüce Heyetinizi selamlamaktan mutluluk duyuyorum. Türkiye'nin meselelerini çözüme kavuşturmak, ülkemiz ve milletimizin maddi ve manevi gelişimini sağlamak Millet Meclisi'nin yetki ve otoritesindedir. Meclis'in sahip olduğu önemli yetkiler ve yasa yapma gücü sayesinde yeni yasama yılında karşı karşıya kaldığımız tüm meselelerin incelenip, ülkemizin ve milletimizin çıkarları doğrultusunda bir karara bağlayacağından şüphem yoktur. Saygıdeğer milletvekilleri! Dünyada barış bir türlü, tesis edilememesi, tüm ulusların kaygılanmasına neden olmaktadır. Ülkemiz stratejik önemine binaen hassas bir coğrafyada bulunmaktadır. Bu bakımdan ülkemiz Dünya üzerinde önemli bir yerde yer teşkil etmektedir. Ülkemizin hassas coğrafyada yer almasından dolayı siz kıymetli arkadaşların ülkemizde ve dünya meydana gelen gelişmeleri yakından takip etmesi, haberdar olması gerekmektedir. Bu durumda uyanık ve dikkatli olmamız gerekmektedir. Gerektirdiği ölçüde dayanışma ve sorumluluk duygusu içerisinde hareket etmemiz gerekmektedir. Güçlü ve müreffeh bir Türkiye, dünyada barış ve huzurun hâkim olması için önemli bir katkı sağlayacaktır. Ülkemizin dünyada barış ve esenlikten yana olduğunu tüm devletler tarafından bilmektedir. Güçlü bir devlet olma yolunda önemli mesafeler kat eden Türkiye'yi daha ileriye taşımak için çok çalışmalıyız. En başta ekonomik kalkınmamızı süratle tamamlamamız gerekmektedir. Öte yandan bugüne kadar önemli bir mesafe kat etmiş yönetim biçimimizi korumak ve daha ileri taşımak için gayret göstermeliyiz. Bu bakımdan bizleri çok önemli vazifeler beklemektedir. Bütün bu kazanımları sahip olmak ve geleceğe taşımak ancak düzenli ve sistemli bir şekilde çalışmakla mümkün olduğunu söylemek isterim. Şayet ülkemizin çıkarlarını her şeyden üstün tutmak ve milletçe var olmaya devam etmek istiyorsak birlik ve beraberlik içerisinde hareket ederek her türlü fitne ve bozgunculuktan uzak durmalıyız. Vatanseverlik duygusu bize yol gösterici olacaktır. Kıymetli milletvekilleri! Türkiye çok partili siyasi hayata girdiği andan itibaren çok sert ve çetin badireler atlatmıştır. Kısa bir zaman önce tamamlanmış olan genel seçimlerde

gösterilen gayret ve çaba her türlü zorluğun aşılmasını sağlamıştır. En nihayetinde seçimler gerçekleştirilmiş ve millet iradesi tecelli etmiştir. Bizler he türlü kaygı ve endişeden uzak durarak, millet iradesine razı göstermeliyiz. Bizlerin bu erdemli davranışı göstermesi milletin temsilcisi olarak bizlerin en başta gelen görev ve sorumluluğu olmalıdır. Hakikaten ülkemiz çok partili siyasi hayata geçtiği andan itibaren bugüne kadar birçok hadise cereyan etmiştir. Ancak ülkemiz her zamankinden çok huzur ve esenlik ortamına ihtiyaç duymaktadır. Demokratik rejimin devamlılığı ve özgürlük ortamı ayrı ayrı değerlendirilmesi gereken kavramlardır. Kıymetli milletvekilleri! Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı olarak üçüncü kez seçilmiş bulunmaktayım. Cumhurbaşkanlığı vazifesinin ne kadar ağır bir görev olduğu bilincindeyim. Şahsen üzerime aldığım vazifemin bilincindeyim. Şahsımı bu göreve uygun gören Yüce Meclis ve değerli üyelerine en içten duygularla sevgi ve saygılarımı ifade ediyorum. Bu önemli vazifeyi yerine getirirken güveninize layık olmaya çalışacağım. Benden ilgilerini ve itimadını esirgemeyen manevi bir hazine olarak kabul ettiğim Yüce Türk Milletine sonsuz şükranlarımı ve sevgimi sunuyorum. Millet Meclisinin on birinci yasama yılının Meclisimize, aziz vatanımıza, Türk Milletine hayırlı uğurlu olmasını temenni ediyorum. Meclis çalışmalarında siz değerli milletvekillerine başarılar diliyorum” diyerek sözlerini tamamlamıştır (TBMM Zabıt Ceridesi, 1957, XI. Dönem, C. 1, Toplantı: 1, Birleşim: 1, s. 9-11).

Bayar, cumhurbaşkanı seçildikten sonra, Menderes, hükümeti kurma çalışmalarına başlamıştır. 1957 genel seçimleri 27 Ekim 1957’de gerçekleştirilmiş, ancak hükümet kurma çalışmaları uzamıştır. Uzun süren görüşmelerin ardından hükümet, ancak 24 Kasım’da ilan edilebilmiştir. Muhalefet DP’nin hükümet kurma çalışmalarının uzamasını siyasi bir buhran olarak nitelendirmiştir. DP’nin hükümet kurma çalışmalarına değinen 24 Kasım 1957 tarihli Cumhuriyet gazetesi: “5. Menderes Hükmetti Yarın İlan Ediliyor”, başlığıyla yer verdiği haberinde, “Başbakan dün yeni kabinenin listesini Celal Bayar’a götürdü. Adalet Bakanlığına Esad Budakoğlu’nun, Ticaret Bakanlığına Hayrettin Erkmen’in, Dışişleri Bakanlığına Fatin Rüştü Zorlu’nun, Sağlık Bakanlığına Lütfi Kırdar’ın getirilmesi bekleniyor” diye söz etmiştir (Cumhuriyet, 24 Kasım 1957, s. 1).

26 Kasım 1957 tarihli Cumhuriyet gazetesinin “Yeni Hükümet Dün İlan Edildi” başlığıyla yer verdiği bir başka haberinde: “Beşinci Menderes Kabinesinde Yedi Yeni Bakan Vazife Aldı. Yeni kabine dün gece Bayar’ın başkanlığında toplandı ve toplantı yarım saat sürdü. Kabine listesi yarın Meclise gönderilecek, kabine programı hafta sonu Demokrat Parti Gurubuna verilecek. Yeni kabinede beş yeni bakan görev aldı” diye bahsetmiştir. Böylece DP’nin hükümet kurma çalışmalarını tamamlandığını belirtmiştir (Cumhuriyet, 26 Kasım 1957, s. 1).

Bayar, 1950-1960 yıllarında ülkemize yön veren kişi olarak gösterilse de Samet Ayoğlu’na göre: “Bayar, cumhurbaşkanlığı döneminde Demokrat Parti ile siyasi münasebetti olan her isteneni yerine getiren ya da her istediğini yaptıran birisi değildi. Hiçbir zaman devletin ve partinin lideri olarak görülmedi, böyle bir çaba çerinde de olmadı. Şayet onun uygun gördüğü önlemler alınsa, gösterdiği yoldan gidilseydi, çok farklı sonuçlar ortaya çıkardı” demiştir (Ağaoğlu, 1972, s. 142). Üçüncü cumhurbaşkanı, günlük politik tartışmaların

dışında kalmıştır. Bazen partisini uyarmak durumunda, bazen muhalefete karşı savunmak durumunda kalmıştır (Şekerci, 1999, s. 230). Bayar, uzun yıllar devlet adamlığı tecrübesiyle DP Hükümeti'nin karasız kaldığı ya da tereddüt ettiği durumlarda, önemli kararların alınmasında rol oynamıştır (Anadol, 2004, s. 70).

6. SONUÇ

Cumhuriyet rejimi 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet ilan edilmiştir. Cumhuriyet ilan edildikten sonra Gazi M Kemal, Meclis tarafından Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir. Mustafa K. Atatürk 1923-1938, İsmet İnönü 1938-1950, Celal Bayar 1950-1960 yıllarında cumhurbaşkanı olarak görev yapmıştır. 1923 yılında ortaya çıkan cumhurbaşkanlığı makamı devletin en üst kurumunu olarak varlığını devam ettirmektedir. Geçmişten günümüze cumhurbaşkanı seçimleri basının gündeminde yer almıştır. Bu bakımdan birçok gazete cumhurbaşkanı seçimlerine değinmiştir. Yakın zamana kadar cumhurbaşkanı seçimi Meclis tarafından gerçekleştirildiği için Meclis tutanaklarında cumhurbaşkanı seçim ayrıntılı bir şekilde yer almıştır. Dolayısıyla bu çalışmada gazeteler ve Meclis arşivi üzerinden C. Bayar'ın cumhurbaşkanı seçimi incelenmiştir.

Araştırma kapsamında incelenen gazetelerin cumhurbaşkanı seçimi ile ilgili farklı söylem ve yaklaşımları mevcuttur. Yeni Sabah gazetesinin C. Bayar'ın cumhurbaşkanı seçilmesinin gerekli ve yararlı olduğunu belirtmektedir. Yeni Sabah gazetesinin cumhurbaşkanı seçiminde bir şahsı ön plana çıkararak onu kamuoyuna kabul ettirme çabası içinde olduğu görülmüştür. Yeni İstanbul gazetesinin 1950 genel seçimlerinden sonra cumhurbaşkanı adayı üzerinde siyasi çevrelerin farklı görüşlerin yer aldığını belirtmiştir. 1950 genel seçimlerinden sonra böyle bir tartışmanın yaşanması cumhurbaşkanı adayı üzerinde uzlaşmaya varılmadığını göstermektedir. Yeni İstanbul gazetesinin cumhurbaşkanı seçimini günü gününe takip ederek ayrıntılı bir şekilde yer verdiği anlaşılmıştır.

1950'li yıllarda Zafer gazetesi, Demokrat Partilere yakın bir yayın organı olarak faaliyet göstermiştir. Zafer gazetesi, cumhurbaşkanı seçiminde C. Bayar'ı ön plana çıkardığı görülmüştür. Demokratların nabzını yoklayan Zafer gazetesi cumhurbaşkanı seçilmeden evvel adeta C. Bayar'ı cumhurbaşkanı ilan ettiği görülmüştür. Nitekim kısa bir süre sonra gazetesinin işaret ettiği üzere C. Bayar cumhurbaşkanı seçilmiştir. Zafer gazetesinin de cumhurbaşkanı seçimini günü gününe takip ederek ayrıntılı bir şekilde aktardığı anlaşılmıştır. Hürriyet gazetesinin seçim sonuçları ve cumhurbaşkanı seçimi ile ilgili değerlendirme yapmamıştır. Hürriyet gazetesi seçim sonuçlarını ve cumhurbaşkanı seçimini ile ilgili daha çok tespitte bulunmuştur. Hürriyet gazetesi bir siyasi görüşü ya da şahsı ön plana çıkarmamıştır.

Akşam gazetesinin cumhurbaşkanı seçimi ile ilgili bir tespitte bulunmaktan öteye gitmediği görülmektedir. Akşam gazetesi cumhurbaşkanı adayı ile ilgili bir şahsı ön plana çıkarmamıştır. Akşam gazetesi bir siyasi görüşü yansıtacak haber yapmadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla Akşam gazetesinin cumhurbaşkanı seçimi ile ilgili tarafsız kalmaya özen gösterdiği görülmektedir. Cumhuriyet gazetesi de cumhurbaşkanı seçimi ile

ilgili yaşanan gelişmeleri olduğu gibi vermeye çalışmıştır. Cumhuriyet gazetesi cumhurbaşkanı seçiminde bir şahsı işaret edecek ya da bir eğilimi ifade edecek üslup kullanmamıştır. Dolayısıyla Cumhuriyet gazetesinin cumhurbaşkanı seçimi ile ilgili tarafsız kalmaya özen gösterdiği görölmektedir.

Demokrat Parti'nin 1950 genel seçimlerinden sonra C. Bayar'ın Başbakan olarak yerine cumhurbaşkanı olmayı tercih ettiği görölmüştür. Demokratların ise "Bayar'ın cumhurbaşkanı mı yoksa başbakan mı olması gerektiğine" uzun süre karar veremediği anlaşılmıştır. 1954 genel seçimlerinde cumhurbaşkanı adayı ile ilgili Demokratların bir görüş ayrılığına düşmemiştir. 1957 genel seçimlerinden sonra üçüncü defa aday gösterilen C. Bayar'ın tek aday olarak cumhurbaşkanı seçildiği görölmektedir. 1957 genel seçimlerinden sonra hükümet kurma çalışmalarının uzaması siyasi buhran olarak değerlendirilmiştir. C. Bayar'ın cumhurbaşkanlığı döneminde bir parti lideri gibi hareket ederek hükümette yer alacak bakanların belirlenmesine dahi müdahil olması Demokrat Parti üzerinde söz sahibi olduğunu göstermiştir.

Sonuç olarak, Cumhurbaşkanlığı seçim süreci değerlendirildiğinde Mustafa K. Atatürk döneminden başlayarak 1960 yılına kadar cumhurbaşkanlarının 1924 Anayasasına gere Meclis tarafından seçildiği görölmüştür. Bu nedenle 1961 Anayasası kabul edilene kadar Türkiye, 1924 Anayasası ile tek partili ve çok partili süreci birlikte yönetmiştir. 1924 Anayasası tek partili dönemde ülkenin siyasi ihtiyacını karşılamak için, çok partili dönemde ülkenin siyasi ihtiyacını karşılayamaz hale gelmiştir. Bu nedenle daha özgürlükçü bir anayasa olarak 1961 Anayasası kabul edilmiştir. 1924 Anayasası cumhurbaşkanının partilerle siyasi ilişkisi yasaklamadığı için, Cumhurbaşkanı Mustafa K. Atatürk, İsmet İnönü ve C. Bayar'ın siyasi faaliyete bulunduğu görölmüştür. Bu çalışmada üçüncü cumhurbaşkanlığı seçim sürecinin 1950, 1954 ve 1957 yıllarında nasıl gerçekleştiği Meclis arşiv kaynakları ve gazeteler üzerinde değerlendirilip, ortaya konulmuştur.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı:

Makalenin tüm süreçlerinde Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'nin araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun hareket edilmiştir.

Yazarın Makaleye Olan Katkısı:

Tek yazarlı bir çalışma olup, makalenin tamamına bir yazar katkı sağlamıştır.

Çıkar Beyanı:

Tek yazarlı bir çalışma olup, başka bir yazar ya da kuruluş ile çıkar çatışması olmamıştır.

KAYNAKÇA

- Ağaoğlu, S. (1972). *Demokrat Parti'nin Doğuşu ve Yükseliş Sebepleri*. İstanbul: Baha Matbaası.
Akın, R. (2009). *Gazi'den Günümüze Cumhurbaşkanlığı 1923-2007*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
Akşam Gazetesi. "Bayar Reiscumhur Oldu, Ankara Gergin", 2 (Kasım 1957), s. 1.
..... "Kabineye Kimler Girecek", 13 (Mayıs 1954), s. 1-2.

- Anadol, C. (2004). *Türk Siyaset Tarihinde Demokrat Parti*. İstanbul: Yeni Kuvayı Milliye Yayınları.
- Anayasa Mahkemesi. (2024a) <https://www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/onceki-anayasalar/1924-anayasasi/> adresinden 20.09.2024 tarihinde erişilmiştir.
- Arcayürek, C. (2014). *11 Cumhurbaşkanı ve 11 Öykü Çankaya, 1923-1980*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
- Arslan Z. (2013). *Türk Parlamento Tarihi III. Cilt*. Ankara: TBMM Basımevi.
- Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü. (2004). *Cumhuriyetten Günümüze Milletvekili Seçimleri 1923-2002*. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.
- Aydın, A. (2010). *Celal Bayar Dönemi Genel Seçimleri ve TBMM (1950-1960)* (Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara).
- Burçak, S. R. (1998). *On Yılın Anıları (1950-1960)*. Ankara: Nurol Matbaacılık.
- Buçukcu, Ö. (2020). Muhafazakâr Bir Millî İktisatçı: Celal Bayar. *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, 16(59), 83-86.
- Cumhuriyet Gazetesi. “Yeni Hükümet Dün İlan Edildi”, 26 (Kasım 1957), s. 1.
..... “5. Menderes Hükümeti Yarın İlan Ediliyor”, 24 (Kasım 1957), s. 1.
..... “Yeni Meclisin İlk Celsesi Hadiseli Geçti”, 2 (Kasım 1954), s. 1.
..... “Büyük Millet Meclisi Bugün Açılıyor”, 1 (Kasım 1957), s. 1.
..... “Yeni Menderes Kabinesi Dün Teşekkül Etti”, 18 (Mayıs 1954), s. 1.
..... “Yeni Kabine Üyeleri Salı Günü Belli Olacak”, 16 (Mayıs 1954), s. 1.
..... “Onuncu Millet Meclisi Dün İşe Başladı”, 15 (Mayıs 1954), s. 1.
- Çakmak, Haydar. 2016. *Mustafa Kemal Atatürk'ten Günümüze Cumhurbaşkanları ve Dış Politika*. Ankara: Kripto Yayınları.
- Çavdar, T. (1992). *Türkiye'de Liberalizm*. Ankara: Özkan Matbaası.
- Demir, Ş. (2009). Millî Mücadelede Celal Bayar (1919-1923) (Siyasi Hayatı ve Fikirleri). *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, (15-16), 54.
- Hürriyet Gazetesi. “D.P. Yine Kazandı”, 28 (Ekim 1957), s. 1.
..... “Az Mebus Çıkarmasına rağmen C.H.P. Muhalefet Vazifesine Devam Edecek”, s. 4 (Mayıs 1954), s. 1.
- Kalkan, A. (2023). Partili Cumhurbaşkanına Bir Örnek: Celal Bayar. *Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 10(2), 466.
- Karpat, H. K. (2017). *Türk Demokrasi Tarihi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Karpat, H. K. (2004). The Turkish Elections of 1957. *Studies on Turkish Politics and Society: Selected Articles and Essays*, 70(258), 96-97.
- Kubalı, H. N. (1971). *Anayasa Hukuk Dersleri*. İstanbul: Kutulmuş Matbaası.
- Kutay, C. (1982). *Celal Bayar'ın Yazmadığı ve Yazamayacağı: Üç Devirden Hakikatler*. İstanbul: Alioğlu Yayınevi.
- Lüleci, T. (2023). İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanlığı Seçimleri. *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, 16(32), 175.
- Orhan, C. M. (2019). *Celal Bayar'ın Siyasi Hayatı: Cumhuriyet Sağının İlk Lideri* (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul).
- Özdemir, H. (2007). *Atatürk'ten Günümüze Cumhurbaşkanlığı Seçimleri*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Özden N., Temel M. vd. (2023). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, Yeni Türkiye Tarihi: Türkiye Cumhuriyeti*. Ankara: Atatürk Araştırmaları Merkezi Yayını.
- Şahingiray, Ö. (1999). *Celal Bayar'ın Seçim Kampanyasındaki Söylev ve Demeçlerim 1946, 1950 ve 1954*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.

- Şenşekerci, E. (1999). *Türk Devrimi'nde Celal Bayar (1918-1960)* (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı, Resmî Gazete. (2012). *Cumhurbaşkanı Seçim Kanunu*. Sayı: 28185, Kanun No: 6271.
- Tuncer, E. (2013). *1923'ten Günümüze Cumhurbaşkanlığı Seçimleri*. Ankara: TESAV Yayınları.
- Turan, Ş. (2020). Atatürk'ün Hayatı. *TDV İslam Ansiklopedisi*, Ankara: TDV Yayınları.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (1336). *Zabıt Ceridesi, Tertip Düstur Cilt 4*. Ankara: TBMM Matbaası.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (1924). *Zabıt Ceridesi, 1 Fasıll, Ahkâmı Esasiye Kanun No: 491*. Ankara: TBMM Matbaası.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (1950). *Tutanak Dergisi, Dönem 9, Cilt 1, Birleşim 1*. Ankara: TBMM Matbaası.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (1954). *Tutanak Dergisi, Dönem 10, Cilt 1, Fevkalade İçtima*. Ankara: TBMM Matbaası.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (1954). *Tutanak Dergisi, Dönem 10, Cilt 1, Fevkalade İçtima*, Ankara: TBMM Matbaası.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (1954). *Tutanak Dergisi, Dönem 11, Cilt 1, Fevkalade İçtima 1*, Ankara: TBMM Matbaası.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (1954). *Tutanak Dergisi, Dönem 11, Cilt 1, Fevkalade İçtima 2*, Ankara: TBMM Matbaası.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (1957). *Tutanak Dergisi, Dönem 10, Cilt 1, Fevkalade İçtima*, Ankara: TBMM Matbaası.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (1957). *Zabıt Ceridesi, Dönem 11, Cilt 1, İçtima 1*, Ankara: TBMM Matbaası.
- Yılmaz, E. (2010). 1954 Seçimlerinin Önemi, Öne Çıkan Özellikleri ve Siyasi Sonuçları. *Humanities Scientes*, 5/(4), 546-547.
- Yücel, M. S. (2016). *Çankaya'dan Beştepe'ye Türkiye'de Cumhurbaşkanlığı Seçimleri*. İstanbul: Ülke Siyaset Yayınları.
- Yeni Sabah Gazetesi. "Meclis C. Bayar'ı Cumhurbaşkanlığına Seçti, Adnan Menderes Kabinesi Kuruldu ve İşe Başladı", 23 (Mayıs 1950), s. 1.
- ..... "Cumhurbaşkanlığı için Yeni Söylentiler", 19 (Mayıs 1950), s. 5.
- Yeni İstanbul Gazetesi. "D.P. İdare Kurulu Mühim Meseleleri Müzakere Ediyor", 17 (Mayıs 1950), s. 1.
- Yırcalı, S. (1982). *100. Yaşında Celal Bayar'a Armağan- Hürriyet, Adalet, Musavat, Uhuvet'ten Hâkimiyet Kayıtsız Şartsız Milletindir*. İstanbul: Tercüman.
- Yücel, S. M. (2012). *Türk Siyasal Hayatında Cumhurbaşkanlığı Seçimleri* (Yüksek Lisans Tezi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Bilecik).
- Zafer Gazetesi. "B.M. Meclisi Bugün Açılıyor, Cumhurbaşkanlığı Seçimi de Bugün, Cumhurbaşkanlığına Celal Bayar Seçilecek", 22 (Mayıs 1950), s. 1.
- ..... "Celal Bayar'ın Cumhurbaşkanlığına Olması İhtimali Kuvvetleniyor", 20 (Mayıs 1950) s. 1.